

ANOTACIONS A PARTIR DEL LLIBRE DE MATRIMONIS DE SANTA MARIA DE VILAFRANCA DEL PENEDES ENTRE 1700 I 1750

RESUM

Aportació de dades sobre el moviment demogràfic vilafranquí durant la primera meitat del segle XVIII en base als registres canònics matrimonials, amb referències a la mobilitat social i als diversos oficis.

ABSTRACT

Data contribution relating Vilafranca's demographic evolution during the first half of the 18th Century based on the canonical marriage register, with references to social mobility and various trades.

EMMARCAMENT GENERAL

El context general europeu del segle XVIII ens porta a considerar, des d'una perspectiva global, un període en el qual continuem enmig d'una situació de sistema demogràfic d'antic règim. Les condicions climàtiques favorables, la pràctica desaparició de les epidèmies de pesta, l'extensió de cultius com el blat de moro o la patata i el tímid començament d'un mercat que va de la costa a l'interior esdevenen agents d'un creixement sostingut al llarg d'aquest període.

Amb paraules de Simon Tarrés, podem dir que: *"En el segle XVIII es produeix un descens de la intensitat de les crisis de mortalitat. [...] Aquest fet es deuria a una menor correspondència entre les crisis epidèmiques i contagioses i les purament agràries."*⁽¹⁾ En aquesta situació, la mortalitat infantil es manté encara en unes taxes molt elevades, mentre que la mortalitat d'adults experimenta un retrocés.

Si ens situem més concretament en un marc estrictament peninsular, podem constatar aquestes mateixes apreciacions. Els dos censos elaborats en aquest període, el de 1717 i el de Floridablanca de 1768, amb totes les deficiències i els problemes metodològics que comportin, ens donen una visió global de creixement de la població peninsular. Superada la sotragada inicial de segle, provocada per un mal període de crisi agrària i la Guerra de Successió, la resta de segle experimenta un augment sostingut fins al final, on tornem a notar una altra entroncada, provocada aquesta vegada per una crisi estructural, combinada amb l'extensió del paludisme i els efectes de la política ambiciosa de la monarquia (la Gran Guerra).

En aquest emmarcament general situarem la nostra mirada a la Vilafranca de la primera meitat del segle XVIII. D'aquesta època, en destaquem els següents aspectes:

- La Guerra de Successió va tenir poca incidència en la població vilafranquina. Les tropes del general borbònic duc de Pòpuli van ocupar la vila sense gaire resistència. L'aixecament que va tenir lloc al gener de 1714 i que va afectar sobretot Sant Martí va ser ocasionat principalment pels elevats costos de manteniment de les tropes a la comarca, manteniment que anava a càrrec dels propis del lloc.

- La presència de tropes a Vilafranca es va anar regularitzant cada cop més, fins que a partir del 1724 hi ha una caserna estable, la presència de la qual durarà fins a la segona meitat del segle XX. Entre 1752 i 1759 es construirà l'edifici de la caserna. El primer regiment estable serà el de Reials Guàrdies de Valons. Aquesta presència militar es deixarà notar en els llibres parroquials a través de matrimonis, òbits i batejos.

- Els decrets de Nova Planta van portar, entre altres canvis, la desaparició de la Vegueria de Vilafranca i la seva substitució pel Corregimiento de Vilafranca. Aquesta organització de tipus administratiu es deixa notar molt tímidament als llibres de matrimonis, més subjectes a l'organització eclesiàstica (bisbats i deganats, un dels quals era el de Vilafranca). El 1716 apareix per últim cop el terme *vegueria* al llibre de matrimonis. El terme *corregimiento* comença a aparèixer a partir del 1725.

- Comença l'extensió del cultiu de la vinya, tot substituint cultius de cereals i extensions de bosc. La importància d'aquest creixement començarà a notar-se a partir de la segona meitat del segle, a l'igual que l'aparició de les primeres indústries com la dels fideus (1760) o la dels cantirers. Les vies de comunicació també experimentaran una millora, en especial la carretera que uneix Vilafranca amb Vilanova.

- Tot resseguint els censos de 1717 i 1787 notem com la població vilafranquina experimenta una millora important. El cens de 1717 li atribueix 550 cases, les mateixes que apareixen a la llibreta de comunió de la parròquia de Santa Maria de 1727, amb una població estimada de 1.894 habitants. El cens de Floridablanca dona un resultat de 3.673. Sense entrar en consideracions metodològiques en aquests documents, es nota un creixement sostingut de la població. L'estudi de les llibretes de comunió de la Parròquia de Santa Maria realitzat per A. Massanell mostra aquesta tendència a l'alça.⁽²⁾

ELS CASAMENTS A VILAFRANCA ENTRE 1700 I 1750

L'estudi del llibre de matrimonis de la parròquia ens ajuda a situar l'evolució dels casaments, així com també ens aporta altres dades d'interès. Entre aquestes dades destaquen la procedència dels cònjuges, que ens ajuda a entreveure la mobilitat social, i la situació dels oficis i professions a la vila.

El bon estat de conservació dels llibres ens ha permès aquesta aproximació, no així la falta de dades en un nombre relativament important dels casaments realitzats. Aquesta dificultat és constatada en l'aproximació que farem a l'estudi de les procedències i les professions.

L'estadística dels casaments en aquest període no ens permet de fer grans consideracions. Ens movem en un període de situació d'antic règim, amb una gran mortalitat i un gran nombre de naixements; pel que respecta als casaments, experimenten una alça molt moderada.

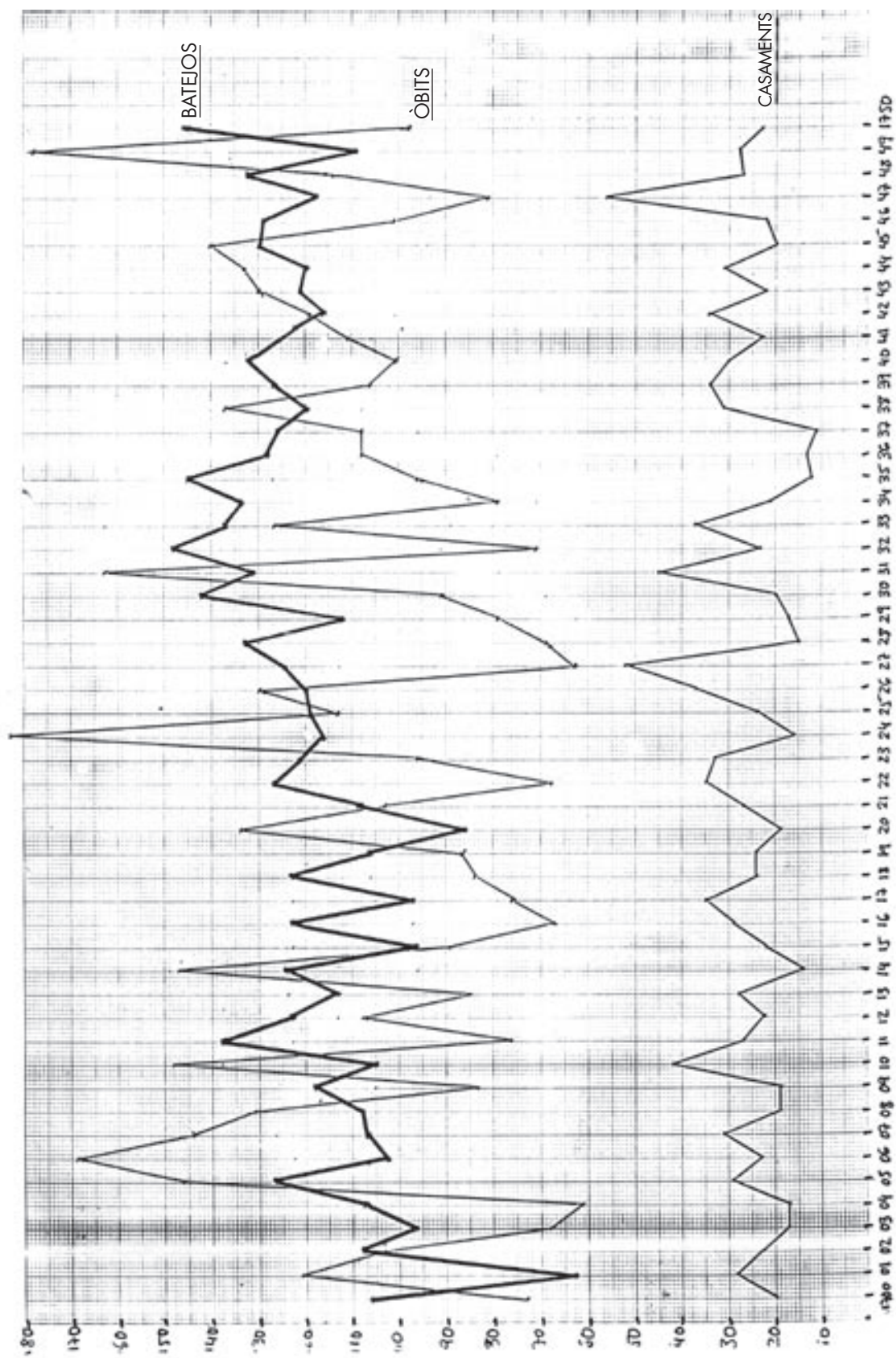
El nombre de casaments evoluciona molt lentament. Les xifres d'aquests, agrupades per decennis, ens ajuden en aquesta consideració:

CASAMENTS

1700-1710:	268	26,8 anual
1711-1720:	244	24,2 "
1721-1730:	276	27,6 "
1731-1740:	272	27,2 "
1741-1750:	282	28,2 "

La relació entre els òbits i els casaments ens permeten establir una correlació directa en la major part de les ocasions. Així, per exemple, els anys 1706, 1714, 1720, 1724, 1745 i 1749 van registrar una alça forta de les defuncions. En aquests mateixos anys es pot notar una baixa considerable dels casaments realitzats a la Parròquia de Santa Maria.

Pel que respecta als batejos, s'experimenta una alça moderada al llarg de tot aquest període. Els anys 1701, 1710, 1717, 1722, 1727, 1731, 1733, 1739, 1742 i 1747 registren un nombre elevat de casaments. El registre de batejos per aquests mateixos anys en mostra una alça important. En alguns casos aquesta alça és notòria ja a l'any següent de l'alça de casaments, en altres es situa en els anys immediatament posteriors.

LA MOBILITAT SOCIAL

En el període que va de 1700 a 1750 hi ha constància documental de 1.346 casaments registrats a la Parròquia de Santa Maria, la qual cosa ens dóna un total de 2.692 persones que van contraure matrimoni. En la gran majoria dels casos coneixem la procedència dels cònjuges. Concretament, desconeixem la procedència de 241 persones, és a dir, del 8,9% del total.

El quadre següent ens ajudarà a determinar aquesta procedència, la qual ens permetrà veure la mobilitat social del moment. Ens mostra la procedència dels cònjuges seguint una divisió feta a partir de diferents elements administratius (Vilafranca mateix, comarques, Catalunya, Espanya). Val a dir que aquests elements administratius són presos de l'actual organització administrativa, la qual cosa, lluny de significar un contrasentit amb l'època, ens pot ajudar a situar millor aquesta procedència des de la nostra situació actual.

Procedència	Núm.	%
Vilafranca	1894	77,27
Comarca de l'Alt Penedès	279	11,3
Comarca del Baix Penedès	26	1,06
Comarca del Garraf	38	1,5
Resta de Catalunya	155	6,3
Resta d'Espanya	25	1,01
Estranger	34	1,3

Resta de Catalunya

Resta del Bisbat de Barcelona (exceptuant les comarques marcades més amunt)	54	2,2
Resta del Bisbat de Tarragona (exceptuant les comarques marcades més amunt)	24	0,9
Bisbat de Girona	14	0,5
Bisbat de Lleida	5	0,2
Bisbat d'Urgell	12	0,4
Bisbat de Solsona	21	0,8
Bisbat de Tortosa	6	0,2
Bisbat de Vic	19	0,7

Estranger

França	17	0,6
Portugal	3	0,1
Itàlia	7	0,2
Flandes	3	0,1
Irlanda	2	0,08
Centre Europa (Hongria, Bohèmia)	2	0,08

Una ràpida anàlisi d'aquestes xifres ens porta a les següents consideracions:

- La major part de casaments celebrats a la parròquia tenen lloc entre propis de la vila (77%) o almenys un dels dos ho és; això ens porta a veure una mobilitat tan d'àmbit com de nombre reduïda.

- Dels casaments celebrats amb un dels dos cònjuges de fora, o tots dos, el major nombre s'estableixen entre persones territorialment properes a Vilafranca, o amb les quals les vies de comunicacions són fluïdes. Això explicaria el gran nombre de casaments celebrats amb persones de l'actual comarca de l'Alt Penedès i, per contra, el baix nombre dels celebrats amb persones de l'actual comarca del Garraf o del Baix Penedès.

Els llocs dels quals hi ha un major nombre de procedència són:

Procedència	Núm.
ALT PENEDE'S	
Santa Margarida	22
Sant Martí Sarroca	19
Olèrdola	17
La Llacuna	16
Castellví	16
L'Arboç	16
Pacs	13
Sant Cugat Sesgarrigues	13
Sant Quintí de Mediona	12
Vilobí	12
Les Cabanyes	10
Moja	10
La Granada del Penedès	9
GARRAF	
Cubelles	13
Sitges	11
Sant Pere de Ribes	6
BAIX PENEDE'S	
Bellvei	5
El Vendrell	3
Torredembarra	3
La Bisbal del Penedès	2

- La mobilitat social amb la resta de Catalunya és molt puntual i no genera cap moviment concret. Si resseguim la llista de procedències per bisbats, aquesta es dona, sobretot, amb terres més properes (Barcelona, Tarragona, Solsona, Vic) mentre que decau amb les terres més allunyades (Tortosa o Lleida). Alguns dels llocs amb una certa importància són els següents:

Procedència	Núm.
Barcelona	19
Tarragona	10
Igualada	8
Capellades	6
Vila-rodona	5
Artés	5
Valls	4
Berga	4
Cervera	3
Montbui	3
Lleida	3

- La presència de persones de la resta d'Espanya, la qual, per altra banda, és molt diversificada de llocs, obeeix més aviat a motius de treball o d'oficis concrets.

- És de notar que el 1734 té lloc un casament amb una persona de raça gitana. Consta, per les llibretes de comunió de 1728, que formen un bon contingent.

- Finalment, la presència d'estrangers va fortament lligada, encara que no únicament, a la presència a Vilafranca de la caserna militar i de regiments. En els anys on ens consta que hi va haver casaments amb estrangers, a Vilafranca hi havia els següents regiments:

Any	Procedència	Regiment
1701	França	
1702	França	
1707	Portugal	Guàrdies del marquès de Las Minas
1709	França	
1716	Itàlia	Reg. Cavalleria del conde Sicil
1717	França	
	Portugal	Reg. Cavalleria Órdenes Viejo
1719	Portugal	
1720	França	Reg. de Lambrich
1722	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1723	Flandes	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1724	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	Irlanda	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	Flandes	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1725	Itàlia	Reg. Infanteria Italiana de Messina
1726	França	Reg. de Dragons de Sagunt
1731	França	Reial Reg. Cavalleria de la Reina
1737	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1738	Hongria	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	Bohèmia	
1739	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1740	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1746	Itàlia	Reg. de Cavalleria de Milà

ELS OFICIS A VILAFRANCA

Els llibres parroquials de casaments ens proporcionen també una important informació sobre els oficis que hi havia a Vilafranca, en el nostre cas, entre 1700 i 1750. Val a dir que no en tots els casos apareix consignat aquest ofici; concretament, els llibres fan referència als oficis de 1.240 cònjuges masculins, amb la qual cosa el nostre desconeixement és de 106 persones (7,8% del total).

El següent quadre ens ajuda a situar aquests oficis i el seu enquadrament:

Categoria	Ofici	Núm.	%
Pagesos		613	49,4
	pagesos	612	49,3
	hortolans	1	
Artesans		510	41,1
	sabaters	63	5
	corders	57	4,5
	teixidors de lli	52	4,1
	sastres	35	2,8
	blanquers	31	2,5
	ferrers	30	2,4
	forners	29	2,3
	espardenyers	26	2,09
	mestres de cases	25	2,01
	cantirers	21	1,6
	paraires	18	1,4
	adroguers	17	1,3
	fusters	15	1,2
	serradors	15	1,2
	boters	15	1,2
	manyans	10	0,8
	assaonadors	8	
	basters	7	
	guanteres	5	
	candelers de cera	4	
	barbers	3	
	calderers	3	
	daguers	3	
	argenteres	3	
	passamaners	3	
	pellers	3	
	calceters	3	
	barreters	3	
	aluders	2	
	clavetaires	2	
	matalassers	2	
	flequers	2	
	courers	2	
tintors de seda	1		

<u>Categoria</u>	<u>Ofici</u>	<u>Núm.</u>	<u>%</u>
Mercaders	corredors	1	
	moliners	1	
	araders	1	
	dauradors	1	
	tiradors d'or	1	
		30	2,4
	botiguers	16	1,2
	marxants	8	
	negociants	5	
	venedors	1	
Militars		32	2,5
Altres (prof. liberals)		52	4,1
	cirurgians	17	1,3
	burgesos	11	0,8
	metges	8	
	apotecaris	7	
	doctors en dret	6	
	menescals	5	
	ermitans	5	
	mestres de llegir	5	
	notaris	3	
	mariners	3	
	escrivents	3	
	oficials adm. tabac	1	
	practicants en medicina	1	
	corregidors	1	
	criats	1	
	administradors de rendes i reals	1	

Si resseguim aquestes xifres, podem establir algunes consideracions. Cal tenir en compte la font d'informació que hem utilitzat, i que ens permet únicament treballar a partir d'aquestes dades i remetre'ns a aquesta font d'informació. El fet d'extrapolar les dades i oferir una visió de conjunt sobre la totalitat dels oficis a Vilafranca i la seva distribució fóra imprudent metodològicament parlant. Els llibres ens ofereixen també la categoria del treballador, i distingeixen si es tracta d'un mestre o d'un aprenent o fadri.

Segons les dades obtingudes, podem afirmar que pràcticament la meitat de la població que va contraure matrimoni en aquests anys es dedicava a les feines del camp. Un bon nombre també (41%) es dedicaven a feines de tipus artesanal, i sobresortien, entre aquestes, les dedicades al treball relacionat amb les pells i llanes. En aquest segle l'ofici de corder agafa una gran embranzida, la qual cosa queda reflectida en aquesta relació. Juntament amb ells els ferrers també han experimentat una forta alçada respecte a dades del segle anterior. L'ofici de paraire va experimentant un retrocés des del segle XVII, tot i que, segons aquestes dades, encara mantenen una presència relativament nombrosa.

Cal, també, notar la presència important de militars (2,5%), conseqüència de la presència regular de tropes a Vilafranca des de començaments de segle, com hem notat en un altre apartat anterior.

Un últim apartat ha agrupat altres oficis o professions més de tipus liberal, signe de la importància que Vilafranca tenia a la comarca, importància que va lligada a la capitalitat que exercia el Corregimiento de Vilafranca, establert des del Decret de Nova Planta de Felip Vè.

NOTES I BIBLIOGRAFIA UTILITZADA

- (1) SIMON I TARRÉS, A. "La població catalana a l'època moderna. Síntesi i actualització", a *Manuscrits* núm. 10, gener de 1992, pàgs. 217-258.
 - (2) MASSANELL I ESCLASSANS, A. *La població vilafranquina al segle XVIII*, Museu de Vilafranca, 1977.
- NADAL, J. *La población española*, Ariel, Barcelona, 1991.
- RIBAS, A. *Història de Vilafranca*, Ajuntament de Vilafranca del Penedès, 1990.